

Devlet orman fidanlık işletmelerinde toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptırılan üretime ilişkin irdelemeler

Hasan Alkan^{a,*} , Alime Divrik^b

Özet: Devlet Orman Fidanlık İşletmelerinde hâlihazırda 4 farklı yöntem ile fidan üretimi yapılmakta ya da yaptırılmaktadır. Bunlar: Toplum yararına çalışma programı kapsamındaki üretim (TYÇP), 6831 sayılı orman kanununun 40. Maddesi kapsamında orman köylüleri ve kooperatiflerine yaptırılan üretim, alım garantili sözleşmeli fidan üretimi ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılan ihaleli fidan üretimidir. Bu çalışmada TYÇP ile üretim ele alınmış; anket ve mülakatlar yardımıyla bu uygulamaya ilişkin irdelemeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye genelindeki fidanlıklardan seçilen 258 TYÇP işçisi ve 28 Orman fidanlık müdürü ile anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre geleneksel yöntem alternatif olarak uygulanmakta olan 4 üretim yönteminden fidanlıklar için ekonomik olarak en uygunu TYÇP kapsamında yapılan üretimdir. Bununla birlikte yöntemle ilişkin olarak istihdam döneminin belirlenmesinde fidanlık yöneticisinin etkisinin olmaması, işçilerin her yıl değişimleri nedeniyle iş deneyimi kazanamamaları ve yaş olarak fidanlık işlerinde çalışması uygun olmayan kişilerin istihdam edilmeleri gibi önemli olumsuzluk ve aksaklıklar da bulunmakta olup; bunların acilen giderilmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Orman fidanlığı, Fidan üretimi, Toplum yararına çalışma programı

Investigations on production with the public workfare program at state forest nursery enterprises

Abstract: Seedlings are already being produced with 4 different methods in the State Forest Nursery Enterprises. These are: Production with the scope of the Project of The Public Workfare Program (PWP), production for forest villagers and cooperatives within the scope of Article 40 of Forest Law No. 6831, production of contracted seedlings with guaranteed purchase and production of tender seedlings under the Public Procurement Law No. 4734. In this study PWP method was examined with the help of interview and surveys. The questionnaire was conducted with 258 workers selected under this program from nurseries across Turkey and 28 forest nursery managers within the scope of the research. According to the findings of this Research the most suitable economic way from the 4 production methods that are applied as an alternative to the traditional method is PWP. However, there are also important negativities and problems related to the method such as the fact that the manager of the nursery has no influence in the determination of the employment period, the lack of work experience due to the chance of workers every year, and employment of persons who are not suitable for nursery work. Measures should be taken to correct these problems urgently.

Keywords: Forest nursery, Seedling production, The public workfare program

1. Giriş

Likiditesi düşük ve oldukça da pahalı olmasına rağmen, ağaçlandırmalar ülkemiz ormancılığı için vazgeçilemez ve alternatifsiz yatırımlardır. Bu yatırımların başarıya ulaşabilmesi orijin, kalite ve maliyet bakımından uygun fidan kullanımına bağlıdır. “*Belirli bir amaç doğrultusunda, daha sonra başka yerlere dikilmek üzere, ihtiyaç duyulan fidanları yetiştirmeye yarayan açık ve/veya kapalı arazi parçası*” olarak tanımlanmakta olan ve ilk kuruluş tarihi Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarına (1925) rastlayan Devlet Orman Fidanlık İşletmeleri (DOFİ) bu misyonu üstlenmiş olan kurumlardır (Anonim, 1973; Görür 1979; Anonim, 1986; Anonim, 1988; Anonim, 1996; Yahyaoglu, 1993;

Alkan ve Gülcü, 2000; Alkan, 2002; Alkan, 2005; Alkan, 2006).

Kuruluşundan bu güne sayısal olarak sürekli değişim gösteren DOFİ'ler organizasyon yapısı ve şeması bakımından da zaman zaman köklü değişikliklerle yüz yüze gelmişlerdir. Geçmiş yıllarda Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM) bünyesinde yer alan bu işletmeler günümüzde Orman Genel Müdürlüğü (OGM) çatısı altındadır. DOFİ'ler Orman Fidanlık Müdürlüklerine, bu müdürlükler de buldukları bölgenin Orman Bölge Müdürlüklerine (OBM) bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

DOFİ'ler fidan üretim şekilleri bakımından da zamanla önemli değişikliklere konu olmuştur. Önceleri sadece kendi kadrolu işçileri vasıtasıyla fidan ve tohum üretimi yapan DOFİ'ler günümüzde yeterli personeli olmaması (Örneğin;

✉ ^a Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Orman Fakültesi, 32260, Isparta

^b Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Ağaçlandırma ve Silvikültür Şube Müdürlüğü, Isparta

@ ^{*} **Corresponding author** (İletişim yazarı): hasanalkan@isparta.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 01.04.2019, **Accepted** (Kabul tarihi): 19.06.2019

Citation (Atıf): Alkan, H., Divrik, A., 2019. Devlet orman fidanlık işletmelerinde toplum yararına çalışma programı kapsamında yaptırılan üretime ilişkin irdelemeler. Turkish Journal of Forestry, 20(2): 110-115. DOI: [10.18182/tjf.547687](https://doi.org/10.18182/tjf.547687)

Eğirdir Orman Fidanlık Müdürlüğü'nde (EOFM) sadece 6 kadrolu işçisi bulunmaktadır) başta olmak üzere farklı nedenlerle üretim şekillerini sorgulamak zorunda kalmıştır. Bu işletmelerde hâlihazırda 4 farklı yöntem ile fidan üretimi yapılmakta ya da yaptırılmaktadır. Bunlar,

- Toplum yararına çalışma programı kapsamındaki üretim (TYÇP),
- 6831 sayılı orman kanununun 40. Maddesi kapsamında orman köylüleri ve kooperatiflerine yaptırılan üretim,
- Alım garantili sözleşmeli fidan üretimi ve
- 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılan ihaleli fidan üretimidir.

Belirtilen bu üretim şekillerinin her birisi sosyo-ekonomik yönlerden hatta bazen teknik olarak da diğerinden farklılıklar gösterebilmektedir. Geçmişte günümüze kadar fidan üretimi ve fidanlıklarla ilgili çok sayıda çalışma yapılmış olmakla birlikte bu yöntemler üzerine odaklanan ve yöntemin paydaşlarının görüşlerini sorgulayan bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu nedenle çalışmada fidanlık müdürleri ve bu işlerde çalışan işçilerin görüşleri yardımıyla DOFİ'lerde TYÇP kapsamında yapılan üretime yönelik irdelemeler yapılmış; söz konusu üretim şekline ilişkin olumlu ve olumsuz yönler ortaya konulmuştur.

2. Materyal ve yöntem

Araştırmada izlenen yol

- Mevcut literatür ve dokümanların incelenerek kavramsal çerçevenin oluşturulması,
- Alan çalışması için gerekli olan anket ve mülakat formlarının geliştirilmesi,
- Anket ve mülakat çalışmalarının yapılması,
- Eğirdir Orman Fidanlığı'nda gözlem ve incelemeler,
- Elde edilen verilerin istatistiksel analizi şeklindedir.

Çalışmada iki farklı anket çalışması yürütülmüştür. Bunlardan ilki TYÇP kapsamında istihdam edilen fidanlık işçilerine yönelik yapılan ankettir. Bunun için geliştirilen ön formlar kolayda örnekleme yoluyla EOFM'de test edilmiş ve pilot uygulamayla alınan dönütlere göre formlara son şekli verilmiştir. Çalışma bulgularının sadece EOFM'yi ilgilendirecek şekilde sınırlı kalmaması için diğer fidanlık müdürleri ile irtibata geçilmiş ve söz konusu anketin bu çalışmalara katılma istekli görünen Sakarya, Konya, Denizli, Çankırı ve Lüleburgaz Fidanlık Müdürlüklerinde de yapılmasına karar verilmiştir. EOFM'de yapılan çalışmalar yüz yüze görüşme yöntemiyle yürütülürken, diğer fidanlık müdürlüklerindeki çalışmalarda ise fidanlık yöneticilerinden yardım istenmiştir. Bunun için konu ve kapsamı, anket formunun içeriği, soruların nasıl sorulması gerektiği, vb. gibi hususlar yöneticilere yüzyüze olarak anlatılmış ve ankete katılan her bir fidanlıkta gerekli bilgilendirmelerin yapılmasının ardından anketler işçilere dağıtılmış ve formların yöneticilerin gözetiminde doldurulması sağlanmıştır. Çalışma kapsamında 2016 yılında 258 TYÇP işçisiyle anket yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan ikinci anket ise fidanlık müdürlerine yönelik olmuştur. Bu amaçla 28 fidanlık müdürü ile yine 2016 yılında anket çalışması yapılmıştır. Pilot uygulamalar yardımıyla geliştirilen ve son şekli verilen formlar Orman Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Fidanlık Müdürleri Seminerinde yüzyüze görüşme

yöntemiyle doldurulmuştur. Anket ve diğer arazi çalışmaları tamamlandıktan sonra ise verilerin değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Anket formunda yer alan sorularının cevapları, bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 20.0 paket programı ve Excel yazılım paketleri yardımıyla temel istatistik testler yapılmıştır. Bazı değişkenler arası ilişkiler ise Ki-kare testiyle sorgulanmıştır (Özdamar, 2004).

3. Bulgular ve tartışma

3.1. Fidanlık müdürlerinin yönetime ilişkin görüşleri

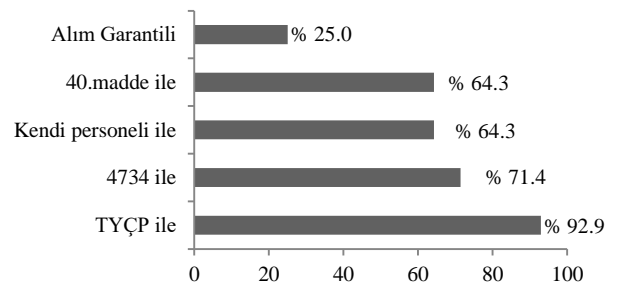
Fidanlık müdürlerinin mezuniyet yılları esas alındığında (Çizelge 1) en eski mezunun 1981 en yeni mezunun ise 2001 yılı mezunu olduğu görülmektedir. En yeni mezunun bile 18 yıllık bir geçmişe sahip olduğu dikkate alındığında fidanlık müdürlerinin ormancılık meslek deneyimi bağlamında yıl olarak oldukça iyi durumda oldukları söylenebilir.

Müdürlerin %60.7'si İstanbul Üniversitesi; %35.7'si Karadeniz Teknik Üniversitesi ve geri kalan %3.6'sı ise diğer üniversitelerin orman fakültelerinden mezun olmuş durumdadır. Fidanlık müdürlerinin % 60.7'si orman mühendisi ve % 35.7'si orman yüksek mühendisidir. Bir mühendis ise yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Müdürler bu görevlerinden önce bölge şefliği ve orman işletme müdür yardımcılığı gibi görevler de bulunmuş olsalar da fidanlıklarda çalışmamışlardır. Dolayısıyla yeterli fidanlık geçmişi ve deneyimine sahip değildir. Müdürlerin %96.4'ü yaptıkları işten memnun vaziyettedir.

Daha önce belirtildiği gibi her fidanlık müdürlüğünde ağırlıkları farklı olmak üzere 4 farklı yöntemle fidan üretimi gerçekleştirilmektedir. Müdürlere yöneltilen “*Fidan üretimini hangi yöntemlerle gerçekleştiriyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)*” sorusuna verilen cevaplara göre yöntemlerin kullanım sıralaması Şekil 1'deki gibidir. Buna göre en çok kullanılmakta olan üretim şekli %92.9'luk kullanım yüzdesine sahip TYÇP ile üretimdir. Bunu sırasıyla 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılan ihaleli fidan üretimi (%71.4), 6831 sayılı orman kanununun 40. maddesi kapsamında orman köylüleri ve kooperatiflerine OGM birim fiyatları üzerinden yaptırılan üretim (%64.3), Fidanlığın kendi personeli ile geleneksel üretim (%64.3) ve Alım garantili sözleşmeli fidan üretimi (%25.0) izlemektedir.

Çizelge 1. Fidanlık müdürlerinin mezuniyet dönemi

Mezuniyet dönemi	%
1981-1985	7.2
1986-1990	21.4
1991-1995	35.7
1996-2001	35.7

Şekil 1. Fidanlıklardaki mevcut üretim şekilleri

Müdürlere “Elinizde olsa fidan üretimini hangi yöntemlerle gerçekleştirmeyi tercih edersiniz?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre ise tercih yüzdeleri ve sıralaması oldukça değişmiştir (Şekil 2.).

Başka bir ifadeyle yöntemlerin mevcut kullanım yüzdeleri ile kullanım tercihleri arasında önemli farklılıklar söz konusudur. Fidanlıkta en yaygın kullanılan yöntem TYÇP olmakla birlikte müdürlerce en çok tercih edilen ise 6831 sayılı orman kanununun 40. maddesi kapsamında orman köylüleri ve kooperatiflerine yaptırılan üretim olmuştur. Üretim şekillerinin mevcut kullanım yüzdeleri fidanlıkta farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, EOFM’de en yaygın kullanılan yöntem 40. madde kapsamında yapılan üretimdir Toplam üretimin yaklaşık %60.0’ı bu yolla yapılmaktadır. TYÇP ile üretime ise diğer fidanlıklarda olduğu gibi 2015 yılında başlanmış ve günümüze kadar 515 kişi bu yolla istihdam edilmiştir. İstihdam edilen işçi sayısı ve istihdam süreleri yıldan yıla azalmıştır. 2015 yılında 130 kişi 9 ay, 2016 yılında 100 kişi 5 ay, 2017 yılında 100 kişi 6 ay, yine 2017 yılında 90 kişi 2 ay, 2018 yılında 45 kişi 6 ay ve 2019 yılında da 50 kişi bu yolla asgari ücret üzerinden istihdam edilmiştir. Bu yolla her yıl yaklaşık 7 milyon fidan üretilmektedir.

Fidanlıkların %92.9’u TYÇP kapsamında fidan üretimi yapmakta iken, müdürlerin bu yöntemle üretim yapma tercih yüzdesinin %46.4’e düşmesi, aslında yöneticilerin bu yöntemi çok da onaylamadıkları ya da yöntemle ilişkin bazı aksaklıklar olduğu anlamına gelmektedir. Bu bağlamda müdürlere yöneltilen “Toplum yararına çalışma programı kapsamındaki işçilerle üretim kapsamında sorunlarla karşılaşılıyor musunuz?” sorusuna % 60.7’ lik bir yüzdeyle evet denilmesi de bu saptamayı destekler niteliktedir. Öne çıkarılan başlıca sorunlar ise şu şekildedir:

- İŞ-KUR tarafından yapılan işlendirmeler sezonluk olarak yapılmaktadır. İstihdam ve çalışma dönemleri fidanlık müdürlüklerince değil; İŞ-KUR tarafından belirlenmektedir. Bu ise iş yoğunluğuna göre optimal bir plan yapılmasını engellemektedir. Hatta bazen işlerin en yoğun olduğu üretim sezonunda işçiler işten ayrılabilenkte fidanlıklar üretim programına uymakta zorlanmaktadır.
- TYÇP kapsamında istihdam edilen işçilerin her yıl değişebilmesi (her yıl aynı işçileri işe alma garantisi yoktur) iş deneyimi oluşumunu engellemektedir. Halbuki fidan üretimi tecrübe ve bilgi gerektiren bir süreçtir.
- Diğer taraftan aynı işçilerin birbirini takip eden yıllarda bu yolla işe alınması bu işçilerde kadro beklentisi oluşturmakta bu da fidanlık yöneticileri üzerinde bir baskıya neden olmaktadır.
- Bu yolla yapılan istihdamda yaş sınırı bulunmamaktadır. Ağır işlerde çalışmak için yaşı fazlaca olan kişiler de TYÇP kapsamında fidanlıklara gönderilebilmekte; bu da hem iş güvenliği hem de iş performansını olumsuz yönde etkilemektedir.
- 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamındaki tedbirlerinin alınmasından da fidanlık idaresi sorumludur.

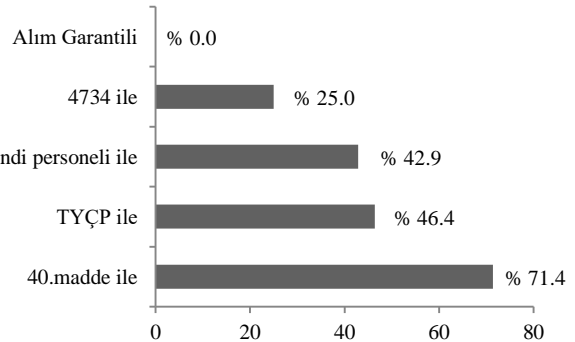
3.2. TYÇP İşçilerinin yönetime ilişkin görüşleri

Bu yolla üretime katılan işçilerin %79.1’i kadın ve %20.9’u ise erkektir. Bunlardan %79.1’i evli, %19.0’ı bekar ve %1.9’u da boşanmış durumdadır. Eğitim durumları

itibariyle bir değerlendirme yapıldığında çoğunluğun (%62.4) ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla ortaokul mezunları (%13.6), lise mezunları (14.0) ve üniversite mezunları (%3.9) izlemektedir. Katılımcıların %6.7’si ise okur-yazar değildir. Katılımcıların yaş aralıklarına dağılımı ise 18-25 (% 14.3), 26-45 (% 56.2), 46-65 (% 29.4) ve >65 (% 0) şeklindedir. Araştırmaya katılanlar meslekleri itibari ile değerlendirildiğinde de % 88’lik kısmın beden işçisi olduğu görülmüştür. Geri kalan kısım ise müzisyenlik, tamircilik, çiftçilik, hayvancılık, vb. gibi çok çeşitli meslekleri icra ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların aile yapısı genel itibariyle çekirdek ailedir. Ailelerin % 38.4’ü ana-baba, %45.3’ü ana-baba ve iki çocuktan oluşmaktadır. Birey sayısı 5’in üzerinde olan ailelerin yüzdesi ise sadece %16.3’tür.

İlk olarak 2015 yılında gündeme gelen TYÇP kapsamında 1 işçiye 1 yıl içerisinde 6-9 ay istihdam sağlanabilmektedir. Katılımcıların % 84.1’i 1-6 ay, % 15.9’u ise 6-9 ay TYÇP kapsamında çalışabildiklerini ifade etmiştir. İşçilerin % 85.3’ü 1 yıldan az, % 8.5’i 1-2 yıl, % 6.2’si 2-3 yıldır fidan üretiminde çalışmaktadır. 2016 yılı verilerine göre deneklerin % 84.1’i yılda 6000 TL ve % 15.9’u ise 3000 TL civarında bu işten gelir elde etmiştir. Bu bağlamda katılımcıların bu işten elde ettikleri kazancı yeterli bulup bulmama durumları Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Bununla birlikte katılımcıların bu proje kapsamında çalışmaktan ötürü sadece ekonomik kazanç değil, farklı kazançları da söz konusudur. Nitekim, deneklere sorulan “Bu proje kapsamında çalışmak size ne kazandırdı?” sorusuna verilen cevaplar (Çizelge 3) bunu doğrular niteliktedir.

Şekil 2. Fidanlık müdürlerce tercih edilen üretim şekilleri

Çizelge 2. Katılımcıların TYÇP kapsamında elde ettiği geliri yeterli bulup bulmamaları

Gelir Yeterliliği	%
Yeterlidir	39.5
Kısmen yeterlidir	25.6
Yetersizdir	34.9
Toplam	100.0

Çizelge 3. TYÇP ile sağlanan kazançlar

Kazançlar	%
Ekonomik özgürlük	77.9
Kendine güven	65.1
Yeni arkadaşlık-dostluklar (sosyal çevre)	57.8
Sosyal güvence	71.3

*Bu soruda denekler birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir.

Deneklere sorulan “*Bu işle birlikte yaşamınızda ve aile hayatınızda nasıl bir değişiklik oldu?*” sorusuna alınan cevaplar ise Çizelge 4’deki gibidir.

Görüldüğü gibi ekonomik rahatlatma ve bunun diğer alanlara yansımaları ile aile içerisinde huzur ve yaşam standartlarında bir artış söz konusu olmaktadır. Ankete katılan çalışanların % 79.1’nin kadınlardan oluştuğu dikkate alındığında aileye kadınların ek bir gelir sağladığı ve ailenin refah düzeyini artırdığı söylenebilir. Kadınların bu projede çalışmasının bazı olumsuz yönleri de söz konusu olmuştur. Örneğin katılımcıların % 8.1’i ev işlerinde ve %1.2’si de eşlerle olan ikili ilişkilerde sorun yaşadığını belirtmiştir.

İşçilerin bu işten beklentilerinin sağlanıp sağlanmadığı hakkındaki görüşlerini belirleyebilmek için “*Bu işe başlarken ki beklentileriniz hangi düzeyde karşılandı?*” sorusu kullanılmış ve soruya verilen cevaplar Çizelge 5.’de verilmiştir.

Görüldüğü gibi deneklerin yaklaşık % 78’inin beklentileri karşılanmış durumdadır. Beklentileri karşılanmayanların oranı ise % 9.0 civarındadır.

TYÇP ile üretim mazisi çok eski olmayan ve 1 yıl kesintisiz çalışmaya izin verilmeyen bir üretim şeklidir. Dolayısıyla işçilerde fidan üretim sürecine yönelik henüz yeterli bilgi birikimi ve tecrübenin oluşmadığı söylenebilir. Anılan olumsuzluğun da etkisiyle üretim sürecinde işçiler bazı sorunlarla yüz yüze gelebilmektedir (Çizelge 6).

Çizelge 6’da açıkça görüldüğü gibi deneklerin en önemli sorunu ulaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bunu sırasıyla açık hava koşullarında çalışmak zorunluluğu, fidan ve tohum türlerini ayırmada zorluk, fidan söküm işlerinde zorlanma, vb. şeklindedir. Araştırmaya katılanların % 54.7’lik kısmı ulaşım problemi yaşamaktadır. Bu da Fidanlık Müdürlüklerinin ve çalışma alanlarının genellikle şehir merkezlerinin dışında olmasından kaynaklanmaktadır. Fidanlıkta fidan üretim çalışmalarının çoğunluğunun açık alanda gerçekleştirilmesi olumsuz hava koşullarında çalışma zorluklarını da beraberinde getirmektedir. Deneklerin % 38.4’ü de bu sorunu yaşadığını belirtmiştir. Deneklerin % 19.4’ü tohum ve fidan türleri hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu yüzden de iş sırasında bunları tanımakta zorlanmaktadır. Fidanlıkta üretilen türlerin çok fazla olması sorunun büyümesine neden olabilmektedir. Deneklerin çoğunluğunu kadınların oluşturması fidan söküm işlerinde de zorlanmaya sebep olabilmektedir.

Deneklere “*Fidanlıkta çalıştığınız süre boyunca fidan üretimi konusunda yeterince bilgi edindiniz mi?*” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 7’de görüldüğü gibi deneklerin büyük çoğunluğu (% 86.8) fidan üretimi konusunda bilgi sahibi olmuştur. Buradan hareketle deneklere sahip oldukları bu bilgileri hayata geçirip geçirmeyeceklerinin tespiti için “*Buradan edindiğiniz bilgilerle kendiniz fidan üretmeyi düşünür müsünüz?*” şeklinde bir soru sorulmuştur. Deneklerin bu soruya vermiş oldukları cevaplar Çizelge 8.’de verilmiştir. Buna göre deneklerin yaklaşık yarısı fidan üretim konusunda yeterli bilgiye sahip olmasına ve yeterli maddi ve fiziksel olanaklara rağmen; kendi işletmelerini kurmak yoluyla fidan üretimini düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun başlıca nedenleri deneklerin eğitim düzeylerinin düşüklüğü, girişimcilik kültürünün gelişmemesi ve kadınların aile içindeki sorumluluklarının fazlalığı olarak söylenebilir. Sebep ne olursa olsun bu durum aslında programla amaçlanan asıl hedeflere pek de ulaşamadığının bir göstergesi sayılabilir. Zira TYÇP

programlarının temel amaçlarından birisi işsiz olan insanlara iş verirken aynı zamanda da meslek kazandırmak ve onları yoksulluk sarmalından çıkarmaktır. Bununla birlikte Gün (2013) gibi bazı yazarlar TYÇP’nin yeni meslek edinilmesine ve yoksulluğun azaltılmasına çok da hizmet edemediği görüşündedir. Özşahin ve Karabulut (2017) tarafından yapılan çalışmada da TYÇP ile sağlanan işin geçici ve kısa süreli olmasından dolayı istihdam edilen işçilerin çalışma alışkanlığı kazanmadığı, aksine program sonunda daimi bir işe sahip olma ümitlerinin kırıldığı ortaya çıkmıştır.

Çizelge 4. Katılımcıların yaşamında TYÇP ile ortaya çıkan değişiklikler

Değişiklikler	%
Ekonomik rahatlatma	90.7
Aile içi huzurda artış	67.4
Yaşam standartlarında yükselme	61.6
Ev işleri ve çocukların bakımında aksaklıklar	8.1
Eşlerle olan sıkıntılar	1.2

*Bu soruda denekler birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir.

Çizelge 5. TYÇP ile sağlanan kazanımların katılımcıların beklentilerini karşılama durumu

Beklentiler	%
Tamamen karşılandı	29.1
Karşılandı	49.6
Kararsızım	12.4
Karşılanmadı	7.8
Hiç karşılanmadı	1.2

Çizelge 6. Ankete katılan TYÇP işçilerin yaşadığı sorunlar

Sorunlar	%
Ulaşım problemi yaşadım	54.7
Açık hava koşullarında çalışmak zor oldu	38.4
Tohum, Fidan türlerini- çeşitlerini ayırmada zorlandım	19.4
Fidan söküm işlerinde zorlandım	18.2
İzin alma problemi yaşadım	11.6
Fidan çapa, seleksiyon gibi işlerde zorlandım	10.1
Yeterli beslenemedim	8.1
Yeterince dinlenemedim	5.0
Mesai uzun geldi	4.7
Fidanlık yöneticilerinin davranışları kötüydü	3.1
Fidanlık çalışanlarının davranışları kötüydü	1.6
İş arkadaşlarıma alışmadım	1.2

Çizelge 7. Katılımcıların fidan üretim sürecine yönelik bilgilenme durumları

Bilgilenme durumu	%
Yeterince bilgi edinenler	86.8
Kısmen bilgi edinenler	11.2
Bilgilenemeyenler	1.9
Toplam	100

Çizelge 8. Katılımcıların kendi imkânlarıyla fidan üretmeyi düşünüp düşünmeme durumları

Deneklerin düşünceleri	%
Maddi ve fiziksel olanaklar elverişse evet	46.9
Hayır	52.7
Cevapsız	0.4
Toplam	100

TYÇP ile üretim sürekli çalışma olanağı sağlayamayan bir üretim şeklidir. En fazla 9 ay sonunda işçilere çıkış verilmektedir. Bununla birlikte diğer sezonlarda az da olsa aynı işçilerin çalışma olanağı bulunmaktadır. İşçilere yönetilen "Tekrar bu proje kapsamında Orman Fidanlığında çalışmayı düşünür müsünüz?" şeklinde soruya verilen cevaplar Çizelge 9'daki gibidir.

Görüldüğü gibi deneklerin % 97.3'ü tekrar aynı işte çalışmayı arzu ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum aynı zamanda işten olan memnuniyetin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir.

İşçilerin TYÇP'ye yönelik memnuniyetleri ve bu memnuniyetleri etkileyebilecek bazı değişkenlere ilişkin sunulan önermeler Çizelge 10'da verilmiştir. Buna göre, katılımcıların önemli bir bölümü (%70,6) TYÇP ile sağlanan maddi kazançtan memnundur. Bununla birlikte bu memnuniyetin başka bir mesleğe sahip olma ve yapacak başka bir işi olmamasıyla istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. ($X^2= 47.790$, $sd=16$, $p=0.000$). Sağlanan gelirden memnun olmayı etkileyen diğer faktörler ise medeni durum ($X^2= 20.133$, $sd=4$, $p=0.000$) ve eğitim durumu ($X^2= 12,026$, $sd=8$, $p=0.0150$) olarak ortaya çıkmıştır. Memnuniyetle yaş arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($X^2= 181.065$, $sd=172$, $p=0.303$). TYÇP ile çalışan işçilere sosyal güvence de sağlanmaktadır. Katılımcıların tamamına yakınının sağlanan sosyal güvenceden memnun olması nedeniyle bu değişken ile katılımcıların profil özellikleri arasında istatistiksel bir ilişki aranmamıştır. Daha önce belirtildiği gibi TYÇP kapsamındaki işe alım İŞ-KUR vasıtasıyla sağlanmaktadır. Katılımcıların %96.3'ü İŞ-KUR çalışanlarının kendilerine olan davranışlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. İşe alınan kişilerin çalışma yerleri ise fidanlıklardır. Bu bağlamda fidanlık yönetici ve çalışanlarının davranışları da

işçileri etkilemektedir. İşçilerin %96.1'i fidanlık yönetici- çalışanlarının kendilerine olan davranışlarından hoşnuttur. Bu değişkenler ve katılımcı profil özellikleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusu değildir. Araştırma bulgularına göre istihdam edilenlerin en önemli isteklerinden birisi istihdam edildikleri işte uzun süreli çalışmaktır. Uzun süreli çalışma isteği ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur ($X^2=16.511$, $sd=8$, $p=0.036$) Bu bulgu Özşahin ve Karabulut (2017) ile de benzerlik göstermektedir. Şöyle ki iş bulma olanağı yaşa bağlı olarak değişmektedir. Genç işgücünün yeni bir iş bulma olanağı daha fazladır. Ayrıca uzun süreli çalışma isteği ile yapacak başka bir işe sahip olmama arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2= 28.391$, $sd=16$, $p= 0.028$). Uzun süreli çalışma isteği ile cinsiyet, medeni durum, eğitim gibi profil özellikleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya konulamamıştır. İşçilerin memnuniyetini etkileyen bir diğer husus ise rapor-izin sürelerinin az olması ve bu sürelerde ücret ödenmemesidir. Rapor-izin sürelerinin kısa olması ile katılımcı profil özellikleri arasında istatistiksel bir ilişki tespit edilememiştir. Bununla birlikte bu dönemlerde ücret ödenmemesiyle yaş ($X^2=17.499$, $sd=8$, $p=0.025$), cinsiyet $X^2=210,668$, $sd=172$, $p=0.024$), medeni durum ($X^2=15.603$, $sd=4$, $p=0.004$), eğitim ($X^2=19.682$, $sd=8$, $p=0.012$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Çizelge 9. TYÇP kapsamında tekrar çalışma istekliliği

Deneklerin düşünceleri	%
Evet	97.3
Hayır	2.7
Toplam	100

Çizelge 10. Ankete katılan grubun bazı önermelere ilişkin görüşleri

Önermeler	Katılım durumu (%) *				
	5	4	3	2	1
İşe başvuru prosedürleri hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır, başvuru kolaydır	27.9	62.0	5.8	2.7	1.6
İŞ-KUR çalışanlarının çalışanları olumludur	43.6	52.7	0.8	2.7	0
Fidanlık yöneticileri-çalışanlarının yaklaşım-davranışları olumludur	50.0	46.1	1.6	1.2	1.2
İş sağlığı-güvenliği konularında yeterli bilgilendirme yapılmaktadır	35.3	58.5	4.7	0.8	0.8
Yeterli koruyucu güvenlik malzemeleri dağıtılmaktadır	29.5	53.5	2.7	7.8	6.6
Sağladığı maddi kazanç iyidir	22.5	48.1	7.8	15.1	6.6
Sağladığı sosyal-sağlık güvencesi iyidir	46.1	50.4	0.4	2.7	0.4
Sınırlı çalışma süresi, 6 ay geçmeden aynı projede tekrar çalışmaya izin verilmemesi bence doğrudur	8.5	12.8	3.9	34.1	40.7
Rapor ve izin süresinin sınırlı tutulmasından hiç memnun değilim	28.3	38.4	4.3	17.1	12.0
Raporlu ve izinli olan zamanlarda ücret alınmamasından hiç memnun değilim	36.0	44.6	1.9	10.5	7
Yapacak başka bir işim olmadığı için bu işi yapıyorum	38.4	45.7	4.3	10.1	1.6

* (5) Tamamen katılıyorum (4) Katılıyorum (3) Kararsızım (2) Katılmıyorum (1) Hiç katılmıyorum

4. Sonuç ve öneriler

Yeterli ve standart bir kadro yapısının oluşturulamaması ve mevcut kadroların da günden güne erimesi nedeniyle fidanlıkların kendi kadrolu elemanları ile üretim (geleneksel üretim) yapmalarının imkânsız hale gelmesinin ardından 6831 sayılı orman kanununun 40. Maddesi kapsamında orman köylüsü ve kooperatiflerine Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü birim fiyatları üzerinden vahidi fiyatla yaptırılan üretim öne çıkmıştır. Bu yolla üretim fidanlıklarda uzunca bir süre yaygın bir şekilde kullanıldıktan sonra 2015 yılında TYÇP kapsamında fidan üretimi gündeme gelmiş ve bu üretim şekli kısa sürede tüm fidanlıkları içine alacak şekilde yaygınlaştırılmıştır. Hatta TYÇP ile yeterli üretimin yapılabildiği durumlarda diğer yöntemler tercih edilemez hale gelmiş, sadece yetersiz kalan durumlarda diğer yöntemler olan 40. Madde kapsamında yaptırılan üretim, alım garantili sözleşmeli fidan üretimi ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılan ihaleli fidan üretimine izin verilir hale gelmiştir. Bu yöntemlerden hangisi ya da hangilerinin seçileceğine ise fidanlık yönetimi fidanlığın ve bulunduğu yörenin koşullarına göre karar vermektedir. Yukarıda belirtilenlerden anlaşılacağı üzere fidanlıkların temel üretim şekli 2015 yılından itibaren TYÇP olmuştur. Araştırma bulgularına göre TYÇP ile istihdam edilen işçiler yöntemden memnunken; fidanlık müdürleri ise tam olarak memnun değildir. Zira, ayrıntıları bulgular bölümünde belirtildiği gibi istihdam döneminin belirlenmesinde fidanlık yöneticilerinin etkisinin olmaması, işçilerin her yıl değişmesi nedeniyle iş deneyimi kazanamamaları, yaş olarak fidanlık işlerinde çalışması uygun olmayan kişilerin istihdam edilebilmeleri, iş güvenliği tedbirlerinden fidanlık idaresinin sorumlu olması, vb. nedenlerle fidanlık müdürleri bu yöntemi çok fazla tercih etmemektedir. Diğer taraftan işçi ücretlerinin İŞ-KUR tarafından ödenmesi fidanlıkların en önemli girdi maliyetlerinden biri olan işçilik maliyetlerini azaltmakta bu da fidanlığın ekonomik başarısına olumlu yönde etki etmektedir. Yöntemin bir diğer olumlu yönü ise bu yöntem sayesinde ağaç ve orman sevgisinin artmasına katkı sağlamaktadır. TYÇP ile üretimde çoğunlukla kadın işçilerin çalışıyor olması da yöntemin önemli bir olumlu yönü olarak kabul edilebilir. Çünkü, bu sayede kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmaları, sosyal güvence sahibi olmaları, sosyal hayata daha fazla katılmaları, meslek edinebilmeleri mümkün olabilmekte bu ise kadınların kendilerine olan güvenlerini arttırmaktadır. TYÇP ile elde edilen kazançların aile ekonomisine de önemli katkıları bulunmaktadır. Teoride bu yöntem işçilerin yeni bir meslek edinmelerine ve hatta kendi fidanlık işletmelerini kurmalarına da imkân sağlamaktadır. Ancak, katılımcıların kendi işlerini kurmada isteksiz olmaları yöntemin amaçlarına ulaşmasında çözüm üretilmesi gereken hususlardan birisi olarak karşımızda durmaktadır. Bu yolla üretime devam edilecekse yukarıda belirtilen hususlar bağlamında diğer bazı önlemlerin alınması da gerekmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

- İşçilerin çalışacakları aylar İŞ-KUR tarafından değil, fidan üretim sezonuna göre fidanlık müdürlükleri tarafından belirlenmelidir.

- 6-9 aylık sürelerde çalışma hem işçiler açısından hem de fidanlıklar için yeterli değildir. Kısa süreli çalışmalar meslek edinme ve kendi işini kurma önünde de önemli bir engeldir. Bu yüzden süre kısıtlaması yeniden ele alınmalıdır.
- İstihdam edilen işçiler açık alan ve zorlu koşullarda çalışabilecek yaş grubu içinde olmalıdır. İstihdam edilecek işçilerde yaş sınırlaması getirilmelidir.
- Mümkün olduğunca iş deneyimi oluşabilecek şekilde istihdam sağlanmalı, çalışanlar her yıl değiştirilmemelidir.
- İstihdam edilen işçilerin İŞ-KUR'a bağlı olmasına rağmen, iş güvenliği vb. sorumlulukların fidanlıklara verilmesi fidanlık yöneticilerince olumlu karşılanmamaktadır. Bu durumun da yeniden ele alınmasında yarar bulunmaktadır.
- İşçilerin özlük haklarına yönelik iyileştirmeler yapılmalıdır. Örneğin işçiler rapor ve izin süresinin sınırlı tutulmasından hiç memnun değildir.

Teşekkür

Bu makalenin üretilmesinde “*Orman Ağacı Fidanı Üretimine Yönelik Sosyo-Ekonomik Çözümler*” başlıklı yüksek lisans tezinin verilerinden yararlanılmıştır.

Kaynaklar

- Alkan, H., 2002. Kalitesizliğin Önemli Bir Boyutu : Maliyet Artışı (Orman Ağacı Fidanı Üretimine İlişkin Bir Değerlendirme). SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 2, 97-118.
- Alkan, H., 2005. Çözüm Elden Çıkarmak mı?. Orman ve Av Dergisi, 6, 16-21.
- Alkan, H., 2006. Devlet Orman Fidanlık İşletmelerinin Kapatılması ve Özelleştirilmesi Çabalarına İlişkin Bir Değerlendirme. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, A1, 62-71.
- Alkan, H., Gülcü, S., 2000. Orman Fidanlıklarında Geçmişten Günümüze Fidan Üretim Çalışmaları ve Gelecek İçin Öneriler. II. Ulusal Fidanlık Sempozyumu, 25-29 Eylül 2000, Ödemiş/İzmir.
- Anonim, 1973. Fidan Üretim Hizmetleri, Cumhuriyetin 50. Yılında Ormancılığımız. T.C. Orman Bakanlığı Yayınları, Seri No:145, Ankara.
- Anonim, 1986. Fidanlık Çalışmaları. OGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, 156s., Ankara
- Anonim, 1988. Orman Fidanlık Müdürlükleri, AGM Fidanlık ve Tohum İşleri Dairesi Başkanlığı, Sayı F. 033-00/421, Ankara.
- Anonim, 1996. Orman Fidanlıklarında Teknik Çalışma Esasları. T.C. Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü Yayınları, Çeşitli Yayınlar Serisi No:1, 330s., Ankara
- Görür, K., 1979. Fidanlık Çalışmalarına İlişkin Genel Bilgiler. Orman Bakanlığı Yayınları, Teknik Bülten Serisi, Sayı 72-93, s. 29-54., Ankara
- Gün, S., 2013. Toplum Yararına Çalışma Programı: İşsizlikle Mücadelede Yeni Bir Yöntem mi?, Sosyal Güvenlik Dergisi, 3 (2):76-95.
- Özdamar, K., 2004. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Kaan Kitabevi, s649, Eskişehir.
- Özşahin, L., Karabulut, K., 2017. Post Keynesyen İktisatta Toplum Yararına Çalışma Programlarının Analizi: Tra2 Bölgesi Örneği, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 8 (16): 319-352.
- Yahyaoglu, Z., 1993. Fidanlık Tekniği. KTÜ Orman Fakültesi, Ders Teksirleri Serisi, 70, Trabzon.